

Fler söker stöd för att sluta röka i samband med policyändringar – en analys av 20 års data från Sluta-Röka-Linjen

Det finns god evidens för att policyändringar, såsom prishöjningar på cigaretter eller rökförbud på allmänna platser, leder till att fler personer slutar röka. I samband med flera tobakspreventiva interventioner de senaste 20 åren har antalet samtal till Sluta-Röka-Linjen ökat med upp till 61 procent, visar en ny studie från Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) och Karolinska Institutet. Det tyder på ett behov av lättillgängligt stöd när tobakspreventiva policyändringar införs, och att ett sådant stöd kan bidra till att maximera interventionens effekt.

Bakgrund och syfte

Tobaksrökning är den levnadsvana som bidrar mest till sjukdom och förtidig död i Sverige. År 2017 stod tobaksrökning för elva procent av den totala sjukdomsburden (uttryckt i sk DALYs, dvs förlorade funktionsjusterade levnadsår) (1). Sammanlagt beräknas rökning kosta samhället cirka 30 miljarder kronor per år (2). Införandet av olika tobakspolicier, såsom begränsad tillgänglighet och försäljning, höjd tobaksskatt och reklamförbud, har visat sig vara effektiva åtgärder mot rökning (3). Antalet dagligrökare i Sverige har nästintill halverats under de två senaste decennierna, från 1,3 miljoner år 1999 till 0,7 miljoner år 2017 (4).

Sluta-Röka-Linjen (SRL) är en nationell tjänst som startade 1998 och erbjuder kostnadsfri telefonrådgivning till personer som vill sluta röka eller snusa. SRL drivs av Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES) vid Region Stockholm. Studier har visat cirka 30 procent självrapporterad tobaksfrihet tolv månader efter första kontakten med SRL (5). I samband med att den nya tobakslagen trädde i kraft i juli 2019 (6) ökade samtalen till SRL med cirka 30 procent jämfört med samma period året innan.

Stödlinjer för rökavvänjning har stor räckvidd och potential att nå hela befolkningen (7). Vidare har telefonrådgivning visat sig vara både ett effektivt (8) och kostnadseffektivt alternativ till rökavvänjning under ett personligt möte (5). Att söka stöd för sin tobaksrökning kan betraktas som ett första steg mot att sluta. Därför är det viktigt att kunna skatta hur tobakspreventiva interventioner påverkar rökarnas benägenhet att

vända sig till dessa stödlinjer. Sådana studier är sällsynta och ingen har tidigare gjorts i Sverige.

Syftet med den här studien (4) var att undersöka policyändringars påverkan på andelen rökare som ringt till SRL mellan år 1999 och 2017.

Metod

Mellan år 1999 och 2017 registrerades totalt 179 851 samtal om tobaksbruk till SRL. För att ta hänsyn till förändringar i antal rökare över tid användes data om Sveriges befolkningens mängd från Statistiska centralbyrån, och prevalens av rökning hämtades från undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) samt Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät. Fem tobakspreventiva interventioner som genomfördes under perioden 1999–2017 identifierades:

- informationskampanj om passiv rökning, 2001
- större varningstext på cigarettpaket, 2002
- rökförbud på krogen, 2005
- höjning av tobaksskatten med tio procent, 2012
- bild- och textvarning (EU-direktiv) samt nummer till SRL på cigarettpaket, 2016.

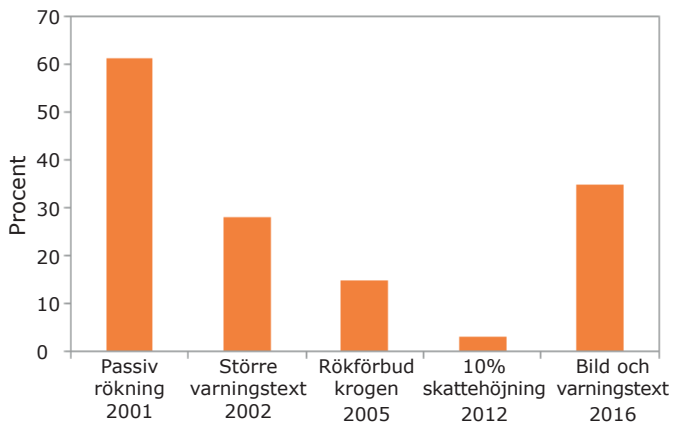
Statistisk analys

Interventionseffekten (RR) beräknades som kvoten av andelen rökare som ringde till SRL efter interventionen (dvs den observerade andelen) och den förväntade andelen utan interventionen. Den senare skattades genom statistiska modeller som baseras på tidigare trender. För att jämföra effekterna av olika policyändringar skattades interventionseffekten vid tidpunkten sex månader efter implementeringen (RR).

Resultat

Kampanj om passiv rökning, 2001

Sex månader efter introduktionen av kampanjen om passiv rökning i januari 2001, var andelen rökare som ringde till SRL 61 procent högre än förväntat, (RR = 1,61; 95 % CI 1,06–2,45) (se figur 1).

Figur 1. Procentuell ökning av andelen rökare som ringde till Sluta-Röka-Linjen sex månader efter respektive intervention.

Större varningstext på cigarettpaket, 2002

Sex månader efter att policyn om större varningstext på cigarettpaket började gälla i september 2002, var andelen rökare som ringde till SRL 28 procent högre än förväntat, (RR = 1,28; 95 % CI 1,15–1,42) (se figur 1).

Rökförbud på krogen, 2005

Sex månader efter införandet av rökförbud på krogar, i juni 2005, var andelen rökare som ringde till SRL 15 procent högre än förväntat, (RR = 1,15; 95 % CI 1,01–1,30) (se figur 1).

Höjning av tobaksskatten med tio procent, 2012

Sex månader efter den tio procentiga skatthöjningen på tobak som infördes i januari 2012, var andelen rökare som ringde till SRL tre procent högre än förväntat. Men skillnaden var inte statistiskt signifikant, det vill säga den kan ha varit slumpartad (RR = 1,03; 95 % CI 0,90–1,19) (se figur 1).

Bild- och textvarning samt SRL:s nummer på cigarettpaket, 2016

Sex månader efter att EU-direktivet om bild- och textvarning tillsammans med telefonnummer till SRL på cigarettpaket infördes i maj 2016, var andelen rökare som ringde till SRL 35 procent högre än förväntat, (RR = 1,35; 95 % CI 1,16–1,57) (se figur 1).

Slutsats

Under en period då antalet dagligrökare minskat avsevärt i Sverige har andelen rökare som ringt till Sluta-Röka-Linjen ökat i samband med flera policyändringar, såsom införandet av bild- och textvarningar på cigarettpaketet år 2016. Även efter att den nya tobakslagen trädde i kraft i juli 2019 ökade samtalen till Sluta-Röka-Linjen. Detta tyder på att det finns ett behov av lättillgängligt stöd när tobakspreventiva insatser implementeras, och att dessa kan spela en viktig roll för att maximera interventionernas effekt.

Referenser

1. Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME). GBD Compare. Seattle, WA: IHME, University of Washington, 2015. Available from <http://vizhub.healthdata.org/gbd-compare>
2. Statens folkhälsoinstitut. (2009). Tobak och avvänjning: En faktskrift om tobakens skadeverkningar och behovet av tobaksavvänjning (R nr. 2009:17). Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
3. World Health Organization. Regional Office for Europe. (2004). WHO European strategy for smoking cessation policy. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe.
4. Zhou X, Crippa A, Danielsson A-K et al. Effect of tobacco control policies on the Swedish smoking quitline using intervention time-series analysis. *BMJ Open* 2019;9:e033650.
5. Tomson T, Helgason AR, Gilljam H. Quitline in smoking cessation: a cost-effective analysis. *International Journal of Technol Assess Health Care* 2004;20:469-74.
6. SFS 2018:2088. Lag om tobak och liknande produkter. Stockholm: Socialdepartementet.
7. Zeh S-h, Lee M, Zhuang Y-L et al. Interventions to increase smoking at the population level: how much progress has been made in the last two decades. *Tobacco Control* 2012;21:110-8.
8. Stead LF, Perera R, Lancaster T. Telephone counselling for smoking cessation. *Cochrane database of systematic review*, 2006.